

עליו תשוב כל משמרת «החברה» הזאת, היא אכן הראשה אשר עליה הטבעו אדני חקירותיה העקרויות; אולם בכל זאת «החברה» לא תנה ידה גם מזה, לברר על פי הכתבים העתיקים האלה גם את דברי הימים לארץ רוססיה-מערכות ביחוד. כאשר הארץ הזאת היתה לפנים לאחדים עם ארץ פולין, הנה כל אשר נמצא בספר הזכרונות על אודות רוססיה-מערכות, יש לו בהכרח איזה הצטרפות עם קורות ארץ הפולין. אולם מה חטאתנו, אם הכתבים העתיקים לא יראו לנו את מצב הארץ הזאת בשנים עברו, כאשר אותה אותו לראות עין בני פולין, האוהבים את ארץ מולדתם אהבה רבה? אבל הלא נשאלה: האם האהבה הזאת אשר תקנו בלבות בני פולין איננה אהבה המקלקלת את השורה? — איה העם אשר לא ימצא בדברי הימים אשר לו, מעשים רעים, חטאים, עונות ופשעים? למה זה לקצוף קצף על האמת אשר יגידו דברי הימים? ספר הזכרונות, הוא הספר אשר ממנו ילמדו עם ועם לדעת את עצמו, ומאליו יקראו כל מעשי בני האדם ומעלליהם, והוא יהיה כראי מוצק נאמן אשר בו יראו כל מעשי עם ועם הטובים הם אם רעים. הלא אך האשה הפותה, אשר חלף הלך לו אביב נעוריה, וחנה הראשון ולא היה לה עוד, אך היא תבקש לה מראות שקרים, אשר לא תראה בהן את חסרונותיה, ולא תחבונן ליקחת פניה. אולם אנחנו, בני ארץ רוססיה, אהבת עצמנו לא תעור את עינינו ולא תכסה על פשעינו: הלא אנחנו לא נירא מהוציא חיבורים על אודותינו, כחיבור האיש פלעטשער על מלכות רוססיה, ולא נבוש מהביט במראות הצובאות אשר הקים לפנינו גאָגל — הנה בו כן, בהשתרר רוח כזאת, המרהפת על פני מרחבי ארץ רוססיה, לא יתכן לאמר כי הסכן הסכננו וכי דרכנו להצדיק את עצמנו כאשר נחפיא דברים אשר לא בו על זולתינו. —

אולם, לא אל כל בני פולין נשימה דברינו אלה, וחלילה לנו לחשוב כי כלם יחד ישחיתו יתעונו עלילה, רק מאהבתם לארץ מולדתם, אהבה לא תדע שבעתה. הלא נתפוך הוא, הנה מאד ינעם «החברה» להגיד, כי החוקרים אנשי השם הגדולים בין הפולין היו תמיד לעזר ולסעד לעבודות «החברה» הזאת, וככל אשר חננם ד' שקדו ויעמולו לחקור דבר שנים קדמוניות בלבב שלם ובנפש חפצה. הלא אחד העוזרים הראשונים אשר יעברו את יבודת החברה כלב שלם, היה בן פולין דורש טוב לעמו החכם הנודע בשערים סווידזינסקי, אשר עד יום מותו לא חדל להיות עוזר באמונה «החברה», וכפינו בפעם נתן אל «החברה» כתבים יקרי ערך מעקר כתבי-יד אשר אסף.** כיום אחד לפני מותו, בקרתי אותו בביתו, ובדבריו האחרונים אשר דבר אלי, התאונן מאד על אשר יתאחר החלק הרביעי מהזכרונות לצאת לאור עולם, אשר בחלק הזה הוציא החכם ההוא לאורה את דברי הכתב

** מתוקר הגלמן סוק לקחה החברה רבים מהכתבים על חודו דברי הימים לרוססיה הקטנה, הנדפסים בצרבעה חלקי הזכרונות אשר ילחו לאור ע"י «החברה».

בלשון פולני. — וגם בעת הזאת רבים מחכמי בני הפולין יעזרו את החברה ויכבדו אותה מאד, ואהבתם הנאמנה והעזה לעם פולין לא תעזור אותם לאהוב גם את החכמה, אהבה בלתי סיה בלא לב ולב, ואליה תשקתם. — (המשך יוצא.)

להשיב אל מדרכי!

(סוף.)

והנה נונח תחת ידי במקרה הגרת שכתב חלי חלמידי המכס הוקר מהר"ר ש"י הצרחמלצוויץ נ"י זה כשני ירחים, צטרס עלה עוד על לב הר"ר מו"ח להכותו צמרפס, וכמו כנראה נזרקה כפי הצרחמלצוויץ, ויש צאנרתו סמ"ל מה שיסיק לתשובה על דברי צקרת כזו, ע"כ חמרתו להעתיק הסג מקלט דברי הגרת הזאת. ורחויים הדברים גם מולד חמר להגלות צקל, לפי שיש צהס דצרי חותה אשר לא נשמעו עוד, כפי ידיעתי, על שפתי חיש מעמונו, והס עכ"ז נחויים מחד לתקנת הליטעראטור העצרים חס רלוננו שתהיה לה חמותה ומלה צעולם הליטעראטור הכללי. חלי דצרי דרך סאטירח ומחומת:

«רבי ומורי! הני שאל אומך חרצע קשיות: ח) ונה נשמח לשון עבר הקדושה מכל לשונות העמים, שכל השונות חנו רוחים ומצקרים השוקלים חת דצרי, הסופרים ומשוררים צמחוני הצקרת ומחלים כבוד וצלשון עבר מצקרים כאלה (כנועט) חיוס? הלא ככורס הוא הצקרת צכרס לשון, העוקקו צמשוכס והגיון וצגדר הכללים החוקים והמשפטים ומסקלסו ומגיחוח ומטעסו שורק חות חחוס לעינים ומחמד להשכיל, השמרתו לצלתי יקום מרמס ל שור ומחמד ומחלו לנו שו ע ל י ס קטנים ומצבילים עין הדעה ומטרס שרס פרס רחש ולענה חמר למך כל וצין ומחיס דרך! 3) שכל השונות חין חיש ומצקרת חת ספר חצרו עד שיקרה חת כל הכמוצ צו וצלשון עבר יקרה לפעמים כי יצקרת חת ספר דעה רק על פי השנועה לצד וחוס ונשפטו גם כי לא לחו ומולם, זחח לא זחח כי צקרת ומצקרי העמים יש לה החימכות עס הספר הסוף שיצקרו חוחו ומצקרת רוצ ומצקרי ישראל חין לה עס הספר שוס החימכות כלל ורק מחיסם לכל כנסת ישראל, חין לה החלות צומן ומחוסס, עשויה חול צערחה ומחירונו, כי מחיס חמיד כדבר צעמו, גם מוויח צשער ווכל לחח צה ידי חוצרת ולסוכיח צה לפני חקיעט שופר חת לחן חדס, חחצ ווכל להוכיח צה חת צנו והרצ חת חלמידי וכדומה, כי חול צקרת, חול מוכחה ומוסר, חול חידה סוד וחמו גומריח ומטריקון, ולא זו לצד כי ומצקרים ערומים כאלה סוסלים חמיד חת מצריחס צנוונים, ד"ח צהוססה להמגיד שנה הרצועית (חיו זוכר צחיה מומטר) לעג חיש פלוגי כו למחצרי ישראל הסוצצים כרוכלים צערים לקצן פרענומערחטען ומצקרים חרומח כסף מחח כל חיש, חו לענו על חיוה מומצרי עמו המפורסמים עיון סס. וצחמת חיש פלוגי זה סוסל חותס צנוונו, כי זה חומנתו לדלג על הערים וחיס גם צ"ד לקצן מחומים והשחחוס שמה לעגלי חוס, וחיס גם צציתו ומצקשני כי חחמוצ ידי לקצל ספרו אשר לא חוס ולא כצח, כי זה כחצבע שניס חלפן לחן העת חסול וספרו חין? — ג) שכל השונות לא יקומו כל סופר על חוקתו ויצמן חמיד ככל עת שילח ומעטו דצר חרש, וצלשון עבר נחמר: «חמר שפלוגי כצר קנה לו עס טווצ סהליטעראטור העצרים צודחי לא ילא עוד דצר שחינו מחוקן ומחחט עטו, וכל דצר אשר ידצר מעמה ועד עולם צין צהקין וצין צח לוס חמת ולדק, וחף כי יחמר צפרהסיה, כי סחכמה חוהצת ומקצרת צסמר גנוצ וצחוף ורלוח וכל דצר צליעלי חוסה חממה חול, משכיל חול ומלמיד חכס חול

ונחמן, ולא עוד חלה שהוא איש חמת ומשחיקין את כל המולק עליו? — (ד) שכל השמות כאשר יבטיח איש חמה מאמר יערוך רעיוניו בספר צמטור וקדרים וממעמקי לבבו ידלס מזמות ודעת כיד שכלו הטובה עליו ולא יחזוב בכל רגע עיין תחת עיין. ד"ת לא ידבר דברים מקוטעים ברוח ומידות וללוות לקורא בכל מלה עיין צ"ס קאפוטטאו עיין צ"ס שטייטדאו וצפרי זאקאסקין פושקין וכדומה, ואיש יהודי וכו' צילדי נכרי ישפיק ובלגנ הרבה ויגיעת נפש יחצר מאמרו חמימי ספרים שמים עד כי על מלה אחת שצטה עייניו, אך עיינו צדקו לא יחמר, ונפש הקורא מקון צמאמרו הולא עייניו, יקרא וישנה וישלש לקרות ולא ידע מה חפלו ומה כוונתו? "

"אזי זכרנו לזכרה שאל גם זאת: מפני מה סופרי העמים לא יקנו להם שם טוב וחלק בעולם הליטעראטור עד אם הפליחו לעשות חדשות ונלרות, ולישראל יש לשעמים חלק בעולם הליטעראטור אך כי לא כחז עוד מחומה, אז כחז רק לקיים מה שאמר כי כל העולם כלו לא נצרחו חלה צעזיל האדם ולא נתן נולו לחוויס רק כי יכחז צפן? הוא היה נותן סמיס לכל דבר ואמר: לאו ורחו מה צין סופרי העמים לחיזה סופרי ישראל, סופרי העמים תצקיס תמיד חדשות תחת שמי הליטעראטור וימיהס נטויות תמיד על העם אשר צקצס הם וישצים, צקון ספריהס יכר תמיד העם ההוא וכל חכונתו חס זך ואס ישר פעלו, ולא זו בלבד, כי צין שורותס יליירו הידיעות והחכמות הנמוליס והדרושים צעת חיה ורוח הזמן תרמפת על פני דצריהס, ולכן נמלה נפש העם לספריהס, וכמו שנתון לו רחי מלוטש להציט צו ולהטיצ שעריו, ככה נתון לו ג"כ ספרי ומצרו להציט צהס לראות את מהותו ואיכותו להשכיל להטיצ את נפשו ומדותיו, אך ילא לאור ספר יקפלו עליו קויס הרבה, כי כל העם יוכל לקרות צו כחכס כהמוני, מאשר הוא כהמונה שינייר אחס היר מלרת איש חי, וא"כ יש התיחסות צין הליטעראטור והעס וצדק יחמר: ליטעראטור הרפסית, האשכנזית, הרוביית וכדומה, לא כן (חיזה) סופרי ישראל, כי המה מעלי גרה, וגרה יגרו תמיד את אשר כחז סופר אחד (יהיה מי שיהיה) צעמיס קדמויות, וכל המרצה להעלות גרה הרי זה משוצת. פעמיס רצות יקרה כי סופר אחר יחמר דצרי הוללות וסכלות ודעה משוצשת ויצנה עליה חלי חליס של רעיונות זריס שיהיו לזרה לכל ומשכיל וכל זה מאשר מולא הדעה הזאת בספר קדמון אחד יסן נוסף, וכמולא שלל רצ שימת לצו ויגל כצודו צתצו צעטה בצולו ספרו עיין עיין צספר פלוני ופלוני ופלוני וכו' וכו'. כללי של דבר, אין נפשם אל עמס לשתחס צספריהס ולהטיג נוכח פניהס רחי מולק, כי יציטו צו ויכירו לדעת את חכונותיהס הטובות והרעות, מנהגייהס ומחשבותיהס וילרי מועללי איש וארחת המהס הזאת, ולכן אין על העם תלונת הסופרים אשר ספריהס לא ציד יקמו ושומע אין להס חוצת ישראל, כי לדויקס הם העם, מאשר אין צויהס וצין הספרים שום התיחסות וסר הערצ והמוטיל וועליהס, לא יציט ולא ירגישו מחומה ויהיו צעויהס כספר המתוס, ואס אין להס צספריהס כל חפץ ונוטע וענג נפש לכן יחמרו: הנה לסקר עטו עטו סקר סופרים, אס דבר ה' הלכות ודיניס אין צהס וחכמת מה להס? אהס, אמר חצי צחנה ודמועותיו על לחיו, אהס, אין ליטעראטור לישראל: "

כלו דצרי צמאמרויין. —

ועתה, ויליני רעי! הכני נותן לכם דצרו חלה לשומס לפני קוראיהס וקורחי דצרי האגרת הזאת, כי לדעתי רחוייס הדברים להגלות צקהל רצ, ירחו חכמים וישחמו, ומשכילים ימלאו צס נוטע, וסופרים לעירים מתחכבים יקחו מוסר לפלס נתיב לספריהס, נחיצ מוליד לחטרות תועלת ולא יהיה עמלס לריק, וצתוך כך, ימלא גם המצקר, אשר לא שח לצו לספר שהוא מצקר, תשובה לדצרוי, ולא יסיס אשס נפשי אס צעל נפש משכלת הוא כאשר חנכי שופטו אחוה, לא יכעיס עלי תמורדים וצחרוקי

יבהלני, ואס דבר לו אלי יקרחי ואעטו עמו חנכי צמחילתו וידי פסוטה תמיד לקבל את נעלו אשר ישלוק מעל ידו ולהסחס תלחמה צלום את חוכצי חמת ושלום, ורק לאשר צמרף ילא לקרחי לא אעטו דבר, כי ממיוחסי צכל חנכי.

אברהם בער הכתן נאטמלאבער.

על דבר המדעים.

נתתק מאת שלום יעקב אברא מאוויין.
(המשך.)

על פי המשפט הזה נוכל לאמר בצדק כי החכמות היו מראש מקדמי-שבת החכמני, כטרם בחי-ספר יולדו, לפני המורים ומלמדים. בכל אשר התולדה והארם שמה, שם המורה שם החלמיד — ושמה החכמה.

אם אמנם הכרת פרא-אדם ועשתנותיו מעט וקצרות היו, אבל מהן יחד מהן פנה לעשתות נשגבות ולחכונות רמות ונשאות אלה, אשר יחנשא ויחפאר בהנה הרור הזה. והן הנה הצעד הראשון אל התגלות נעוטיאן ולייבניץ הגדולות. ככה מקור נפתח זייל מימיו בשוכה ונחת תחת צל רוחם אחר, לאט לאט ישטוף שטוף ורחב, יתפרץ יתגעש ויהיה למי נהר העצומים והרבים.

מי אשר בתארו את פרא-אדם, כן-התולדה הזה יתארהו לאיש, אשר השמן לבו מהרגיש ואזניו הכבד מהקשיב, יושב בשפל המדרגה ולא ישחוקק ולא יבקש דבר, כי אם את אשר ירגיש החוש וכל יצר מחשבות לבו רק אכול ושחה כל היום, יבלה ימיו בשנה ועתותיו כאין חפץ — סוף דבר, נמשל פרא-אדם זה ככהמות נדמה, הנה האיש ההוא כודא מלכו ספור אשר לא נהיה ויחאר את האדם אשר כאמת הוא לא-אדם. לא בארצות אַצְרִיקא ואַמֵּרִיקא נמצא אנשים כוערים וחסרי דעת כאלה. לא! גם ההאַטטענטאַת"ם גרסה נפשם לחאבה, גם בני הקאַפֶּרִי"ם מתאמצים להרחיב גבול דעתם, וגם לבני הקאַצַּאִיב"ם יש רעיונות מפשטים, הלא זה יש למו שפה, לשון מדברת, שהיא תוצאת מחשבות רבות ומשפטים ישרים!¹

— או יהי נא הילד לאות ולמופת לכל האדם, הילד, אשר נפשו נקיה עדנה מכל שמץ דופי! הכי איפה לא נראה את חשק לבבו הינו לדעת את כל אשר יראה נגר עינו? כל מהומה, כל דבר חדש הכי לא יעוררו אותו להקשיב קשב רב-קשב? — הן מראשית חנועות הנפש האלה יבין החוקר ויראה צבא אנוש עלי-ארץ, יראה, אשר עשה האלהים את-האדם למען השכיל ודעת למען החכמה.

ומה איפה המה חכמה ומדע? — הלא לשמור ולעשות כמעשה התולדה. סירים סבוכים ונטעים מגודלים היו תבנית אהל ראשון ויסוד חכמת-הבנין, הרוח אשר נשכה בכוכב קנה רצון או על יתר הקשת, ורגנת צפור כנף אלפנו חכמת-הנגון; צל הדברים — חכמת-הציור. יונה מקוננת בין עפאים

¹ ד"תו כל שם חומר הוא צופטט לכל זמני הפעל ומתח-השם, הנה לכל חלה ידרש פעולות השכל עדינות מולד.